

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ

У 2014 році Україна зробила фундаментальний вибір подальшого цивілізаційного розвитку: українці обрали європейське майбутнє. Це означає, що українське суспільство прийняло зобов'язання імплементувати не лише матеріальні, але й ціннісні стандарти. Зокрема, примат прав людини, недискримінації, рівних можливостей, взаємної поваги й терпимості. Прийняття таких цінностей і є справжньою європейською інтеграцією.

На жаль, в Україні, яка нібито визначила свій курс, в реальності досить багато політиків та управлінців намагаються його вихолостити. Вони закликають бути європейцями лише частково – тобто приймають економічну складову інтеграції, а на протигагу цінностям рівних можливостей та недискримінації пропагують так званий «традиціоналізм». Ми свідомо беремо у лапки цей термін, бо, як правило, під ним розуміють не національні традиції, а віджившу архаїку. На практиці це означає спробу здійснити ревізію євроінтеграційного курсу України.

У цій статті автори акцентують увагу на стереотипних уявленнях, так званих «міфах», щодо євроінтеграційних цінностей у цілому та гендерної рівності зокрема, які транслюються медіа та окремими лідерами суспільної думки.

Проблематика забезпечення гендерної рівності знайшла своє відображення у роботах таких вітчизняних вчених, як О. Р. Дашковська, А. П. Заєць, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, Т. М. Мельник, Н. М. Оніщенко, О. М. Руднева, Г. О. Христова, М. В. Цвік, Л. Н. Чернявська та ін.

Гендерна рівність є однією зі складових розвитку та становлення демократії. Установлення такої рівності не лише де-юре, а і де-факто вимагає подолання гендерних стереотипів та забезпечення рівноправного розподілу соціальних, політичних, економічних можливостей і ресурсів.

У Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки зазначено, що гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними. Впровадження гендерної рівності матиме результатом більш осмислене прийняття політичних рішень, краще розподілення ресурсів та краще врядування [1].

Однак досягнення зазначених цілей не можливе без розробки та реалізації відповідного правового регулювання як на міжнародному, так і на національному рівні. Правове регулювання гендерних відносин необхідне для їх гармонійного становлення та усунення викривлень, які можуть призвести до конкретних негативних наслідків: прямої чи непрямой дискримінації, утисків, стереотипізації ролі тієї чи іншої статі у певних сферах суспільного життя.

Проте намагання українського парламенту впроваджувати таке правове регулювання зіштовхується із низкою перепон, однією із яких є розповсюдження міфів про гендерну рівність. Нижче більш детально проаналізуємо їх.

1. Міф перший: гендерна рівність руйнує родини й пришвидшує депопуляцію українців.

Це твердження, на жаль, культивують не лише необізнані люди, але й відомі політики та державні діячі. Насправді, гендерна рівність – це досягнення рівних прав та можливостей між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності. Від виховання до представництва у владі. Досягнення її потрібне, щоб соціальна, економічна, культурна та політична система нормально функціонували.

Жоден її противник досі не пояснив, яким чином, наприклад, рівність на ринку праці, зменшення масштабів домашнього насильства чи подолання сексизму негативно вплине на традиційну родину. На нашу думку, швидше навпаки, якщо зменшиться рівень гендерно зумовленого насильства – це лише зміцнить сім'ю.

Скорочення населення України сьогодні спричинене в основному масовою міграцією, її причини лежать в соціально-економічній площині [2]. Незрозуміло, яким чином політика гендерної рівності може збільшувати темпи міграції. Адже трудові мігранти їдуть до країн Євросоюзу, де принципи рівних можливостей вже давно й ґрунтовно реалізовані. Розвинена економіка держав ЄС – це в тому числі наслідок реалізації такого курсу. Тобто українці не бояться і емігрують саме туди, де, на думку «традиціоналістів», впроваджені такі небезпечні для нас принципи.

2. Міф другий: термін «гендер» необхідно прибрати із законодавства й замінити його словом «стать», адже це крок до пропаганди одностатевих стосунків.

Щоб розвінчати цей міф необхідно перш за все зрозуміти, що означає поняття «гендер». Гендер (від англ. *gender* – рід) – соціокультурна, символічна конструкція статі, що покликана визначати конкретний асоціативний зв'язок, забезпечувати повноцінну комунікацію та підтримувати соціальний порядок [3, с. 45]. Гендер стосується стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації. Все це визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі.

Тому ініціативи деяких політиків замінити термін «гендер» на термін «стать» виглядають щонайменше дивними. Вони не є взаємозамінними, адже стосуються різних речей. Якщо стать це незмінна біологічна характеристика набута при народженні, то гендер поняття змінне у часі.

Простий приклад. 200 років тому жінку ототожнювали лише з домашніми справами та вихованням дітей. Навіть шлях до вищої освіти, не кажучи вже про престижні професії, для неї був закритий. За даними досліджень, сьогодні жінок з вищою освітою в Україні навіть більше ніж чоловіків [4]. Вони працюють юристками, менеджерами, політикинями, військовими, поліцейськими. Тобто гендерна роль жінки за цей час суттєво змінилася. Так само як і роль чоловіка. Сьогодні чоловіку не соромно йти у відпустку по догляду за дитиною, працювати вихователем чи виконувати хатню роботу.

Ініціатива видалення терміна «гендер» із українського законодавства, на наш погляд, дивує. Він є частиною світової наукової думки – психології, соціології, антропології та багатьох інших наук.

3. Міф третій: гендерно чутлива політика загрожує духовності.

На цьому твердженні багато спекулюють. Незрозуміло, що критики розуміють під духовністю та як можна виміряти її рівень? Україна – духовна чи ні? В сусідній Російській Федерації міфічна духовність стала основою так званих «духовних скреп». Результатом є, наприклад, декриміналізація домашнього насильства. Хіба це добрий приклад для наслідування?

В Україні потребами духовності аргументують блокування ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), яка створює систему боротьби з домашнім насильством та його наслідками.

За результатами дослідження «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні», з'ясовано, що насильство стосовно жінок виступає одним із головних порушень прав людини, причини якого пов'язані з нерівним розподілом ресурсів і повноважень між жінками та чоловіками. Окрім безпосередньої шкоди для здоров'я та добробуту постраждалих, насильство має вагомі суспільні наслідки, які вимірюються грошовими, трудовими та нематеріальними втратами, виявляються у формі поточних, довготривалих або відкладених ефектів. Економічні втрати внаслідок насильства щодо

жінок розподіляються між різними представниками суспільства, включаючи самих потерпілих, членів їхніх сімей і кривдників, роботодавців, які несуть збитки внаслідок непрацездатності працівників, державні та громадські організації, які надають послуги жертвам, страхові фонди та бюджети різного рівня.

Непрямі витрати, пов'язані з психологічними наслідками насильства, які можуть призводити до стресових розладів, впливати на дітей, котрі стали свідками подібних випадків, ускладнювати сімейні стосунки та погіршувати якість життя постраждалих, що наразі складно оцінити економічним еквівалентом [5, с. 6].

Тож можемо дійти висновку, що поступ у впровадженні гендерно чутливої політики загрожує безпеці громадян, а також економічному розвитку держави.

Підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла зобов'язання гарантувати рівні можливості жінок і чоловіків у всіх сферах. Цінності гендерної рівності та недискримінації закріплені в Статуті ООН, Цілях сталого розвитку ООН, в Пекінській декларації та Платформі дій.

Україна ратифікувала Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок та її Факультативний протокол. Діє ціла низка внутрішніх нормативно-правових актів, які акцентують увагу на гендерній рівності – Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, Стратегія та План дій у сфері прав людини, Національний план дій з виконання резолюції Радбезу ООН 1325. Верховна Рада України внесла правки до законодавства щодо попередження домашнього насильства. Можемо резюмувати, що за останні роки пророблена колосальна робота, проте рух на захист прав людини потребує постійного руху вперед.

Врешті-решт, цивілізаційний вибір та річ, яку потрібно підтверджувати щоденно своїми вчинками. І захист цінностей рівних можливостей та недискримінації буде кращим доказом, що з європейського шляху вже не звернемо. Перед нами простий вибір – рухатися разом з передовими країнами в руслі модернізації та інновацій, або ж дрейфувати до архаїчних режимів, які експлуатують традиціоналістську риторику заради прикриття власної клептократії.

Список використаних джерел

1. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки [Електронний ресурс] / Рада Європи. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>.

2. В Інституті демографії пояснили різке скорочення кількості працездатного населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/society/10434825-naselennya-ukrajini-suttjevo-skorotitsya-do-2030-roku.html>.

3. Словник гендерних термінів / укладач З. В. Шевченко. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2016. – 336 с.

4. Експерти назвали сфери, де жінки заробляють більше за чоловіків [Електронний ресурс] / Укрінформ. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2188181-eksperti-nazvali-sferi-de-zinki-zaroblaut-bilse-za-colovikiv.html>.

5. Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні [Електронний ресурс] / Представництво ООН в Україні. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/documents/4496/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_2017_1.pdf.

Анотація. В статті автори розглядають негативні тенденції, які виникають в процесі впровадження гендерної політики в Україні. Річ йде про поширені міфи та стереотипи про гендерну рівність. Автори акцентують увагу також на міжнародних зобов'язаннях України в сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Ключевые слова: европейская интеграция, гендерное равенство, равные права и возможности женщин и мужчин.

Abstract. In the article, the authors consider the negative trends that arise in the process of implementing gender policy in Ukraine. These are common myths and stereotypes concerning gender equality. The authors also focus on the international obligations of Ukraine in the field of equal rights and opportunities for women and men.

Key words: European integration, gender equality, equal rights and opportunities for women and men.